

ZENO heeft daar omstreeks 308 v. Chr. zijn school gesticht, opgevolgd door KLEANTHES en CHRYSIPPUS.

Was PLATO in zijn kenleer rationalist en wist ARISTOTELES het empirisme met het rationalisme te verbinden, de STOICI zijn in hun kenleer sensualisten. De zintuiglijke waarneming is voor hen de bron onzer kennis. Al was ook, anders dan voor PLATO en ARISTOTELES, de ethiek of de levensleer het voornaamste deel hunner filosofie, dit verhinderde hen niet, zich ook bezig te houden met de vraag naar het wezen van het Absolute. En al was de waarneming door middel onzer zintuigen voor hen eenige bron van kennis, toch waren zij overtuigd, dat de waarheid omtrent het wezen van het Absolute bereikbaar was.

Reeds ZENO had een criterium der waarheid gesteld, een kenteeken, waaraan waarheid van valsheid was te onderscheiden. Hij was gewoon, het voor zijn leerlingen te verduidelijken aan het voorbeeld van de hand. De waarneming vergeleek hij dan met de uitgestrekte vingers, de toestemming met de halfgesloten hand, het grijpen of begrijpen van het object met de vuist, en het weten met het grijpen van de vuist door de andere hand.

Ook bij de STOICI gaat het weer, in verband met ons onderwerp, om hun oordeel over het Absolute.

In de geschiedenis van het Grieksche denken teruggaande achter ARISTOTELES en PLATO, hadden zij zich aangesloten bij HERAKLITUS, voor wien het vuur het beginsel was, waaruit de wereld ontstond, om er, na vaste tijdgrens van bestaan, weer in onder te gaan. Een eindelooze kringloop van ontstaan en vergaan, doelloos als het spel van het kind aan het zeestrand, wanneer het uit schelpjes en zand huisjes bouwt, die het straks omwerpt, om ze dan weer op te bouwen. Voor HERAKLITUS bestond, evenmin als voor de andere oudste denkers, nog geen tegenstelling tusschen het physische en het psychische, of wilt ge, tusschen stof en geest. Voor hem was „in de stof het leven”. Maar dit hylozoïsme was in het Stoïsche denken tot een, zij het ook gemitigeerd materialisme geworden. Was voor HERAKLITUS het vuur de oerstof geweest, voor de STOICI wordt dit vuur tot pneuma of wind, tot adem, tot warmen adem, die heel de wereld doordringt. Dit heel de wereld, tot in het meest onreine en om